

Türkiye’de Eğitim Durumlarına Göre Kadın ve Erkek İstihdamı Üzerine Bir Değerlendirme

Turgay Toksoy¹

Özet

İktisat biliminin ilgi alanına giren istihdam ve işsizlik önemli makro ekonomik göstergeler arasında yer almaktadır. Ekonomik ve sosyal refahın artırılması noktasında istihdamın artırılması veya işsizliğin azaltılması büyük önem arz etmektedir. Ülkeler açısından istihdam ve işsizlik sosyal politikaların odağında yer almaktadır. Son yıllarda küresel anlamda ortaya çıkan krizler politika yapımcıların insan kaynakları yönetimi anlamında mevcut politikalarını gözden geçirmelerine neden olmuştur. Özellikle Türkiye’de son yıllarda yüksek büyüme rakamlarına ulaşılmasına rağmen istihdam seviyelerinde tam tersi yönde bir azalış gözlenmektedir. Türkiye’ye yönelik yapılan bu çalışmada mevcut işgücünün eğitim durumlarına göre sınıflandırılarak kadın ve erkek bireyler için bir değerlendirme yapılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan 2014-2022 yılları işgücü istatistiklerinden istifade edilmiştir. Eğitim seviyesi olarak okuma yazma bilmeyen bireylerden başlanarak yükseköğretim mezunlarına doğru bir sınıflandırma yapılmıştır. Değerlendirme neticesinde Türkiye’de eğitilmiş birey sayısı arttıkça istihdam seviyesinin yükseldiği görülmüştür. İstihdam içerisinde en fazla payı ilk olarak yükseköğretim mezunları alırken onu lise dengi mesleki okullardan mezun olanlar takip etmekte. Bu noktada mesleki eğitim veren okulların istihdam yaratması dikkate alınması ve üzerinde durulması gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir.

GİRİŞ

İstihdamı geniş ve dar anlamı iki farklı kavram olarak tanımlamak mümkündür. Bunlar “Geniş anlamda istihdam, üretim faktörlerinin tamamının mal ve hizmet üretmek amacıyla üretim süreçlerine dahil edilmesi, dar anlamda istihdam kavramı ise, yalnızca emek faktörünün mal ve hizmet

1 Öğretim Görevlisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-0704-4706
Mail: ttoksoy@agri.edu.tr

amacıyla üretime dahil edilmesidir.” (Uysal, 2007). Bu tanımlar çerçevesinde en yaygın kullanılan tanım dar olan istihdam tanımıdır (Alancıoğlu ve Utlu, 2012). İstihdamı eksik ve tam istihdam olarak tanımlamak gerekirse, üretim faktörleri olan emek, sermaye, doğal kaynak ve girişimcinin etkin bir şekilde kullanılmaması eksik istihdam olarak tanımlanırken, bu üretim faktörlerinin tam ve etkin kullanılması ise tam istihdam olarak tanımlanmaktadır.

Ülkelerin makro ekonomik göstergeleri arasında yer alan istihdam veya işsizlik üzerinde fazlaca durulan ve çok önem arz eden bir olgudur. İstihdamın artırılması veya işsizliğin azaltılması politika yapıcılarının üzerinde durdukları bir olgudur. Bu yüzden işsizlik geçmişte de günümüzde de bütün ülkelerin dikkate aldıkları en büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsizliğin azaltılması ancak istihdam olanaklarının artırılması ile mümkündür. İstihdamın artırılması toplumsal refahın da artırılmasına katkı sunmaktadır. Bu bağlamda kalkınmanın ve ekonomik büyümenin sağlanması için üretim faktörlerinin etkin kullanılması gerekmektedir (Etcı ve Karagöl, 2019). Üretim faktörlerinden olan emeğin bu süreçte etkin kullanılması büyüme ve kalkınma sürecinde potansiyel insan kaynağının önemine işaret etmektedir.

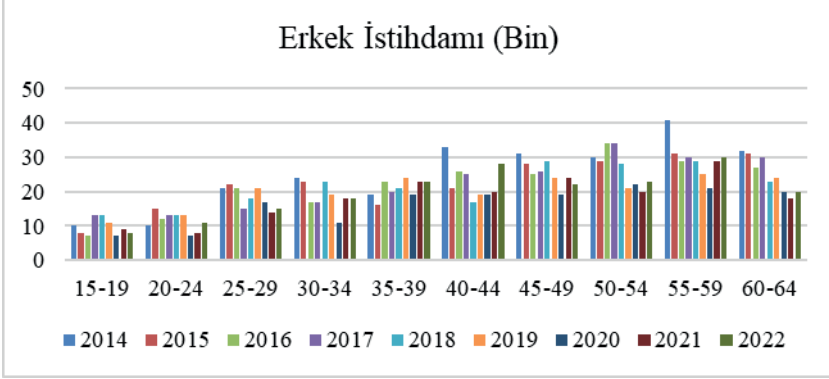
İçinde bulunduğumuz bilgi çağında teknolojik anlamda küreselleşmenin hız kazanması eğitilmiş insan kaynağına duyulan gereksinimin artmasına neden olmuştur. Kuruluşların insan kaynakları yönetimi açısından eğitilmiş işgücüne daha fazla talep göstermesi istihdam politikaları açısından önemlidir. İstatistiki göstergeler de bu durumu desteklemektedir. Çalışmamızda eğitim durumlarına göre kadın ve erkek istihdamının durumu ayrı ayrı yıllar bazında Türkiye özelinde değerlendirilmektedir. Eğitim seviyeleri sırasıyla şu şekilde kategorize edilmiştir:

- Okuma yazma bilmeyenler
- Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenler
- İlkokul mezunu olanlar
- Ortaokul mezunu olanlar
- Genel lise mezunu olanlar
- Lise dengi mesleki okul mezunları
- Yükseköğretim mezunları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından bu şekilde yapılan sınıflandırma çerçevesinde şekiller oluşturulmuş ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

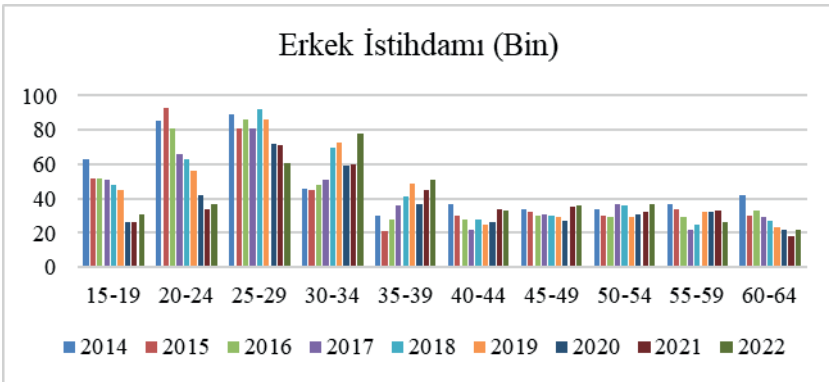
1. Eğitim Durumuna Göre Erkek İstihdamı

Farklı eğitim seviyelerine sahip erkek bireylerin istihdam durumları aşağıdaki şekillerde değerlendirilmiştir. İlk olarak okuma yazma bilmeyen erkeklerin durumu değerlendirilecektir.

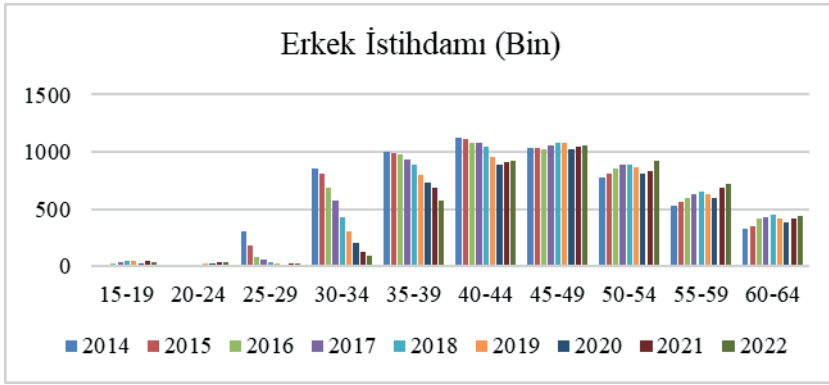
Şekil 1: Okuma yazma bilmeyen erkeklerin istihdamı

Değerlendirme tabii tutulan yıllar içerisinde okuma yazma bilmeyen erkek sayısında Şekil 1.'deki verilere göre, 2014 yılı 251 Bin kişi ile ilk sırayı, 2020 yılı ise 162 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede okuma yazma bilmeyen erkek bireylerin sayısında bir azalma görülmektedir. Yaş grupları açısından bir değerlendirme yapılacak olursa; 55-59 yaşa aralığı 265 Bin kişi ile ilk sırayı, 15-19 yaş grubu ise 86 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Orta yaş ve üstü istihdam edilen erkek bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Şekil 2: Okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen erkeklerin istihdamı

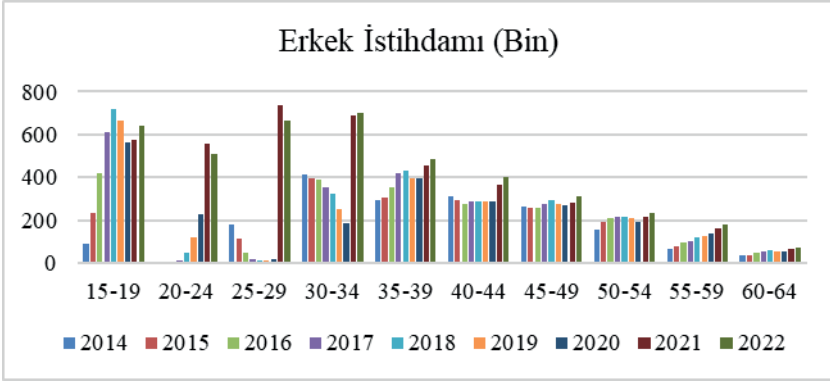
Şekil 2.’ye göre okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen erkek sayısında 2014 yılı 497 Bin kişi ile ilk sırayı, 2020 yılı ise 374 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen erkek bireylerin sayısı 2020 yılına kadar azalmış ve ondan sonra artış göstermiştir. Yaş grupları bazında bir değerlendirme yapılacak olursa; 25-29 yaş aralığı 719 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 246 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler yaşlanan nüfustaki okuma yazma oranının düşmesine bağlı olarak istihdamdaki yerlerinin azaldığına işaret etmektedir.

Şekil 3: İlkokul mezunu erkeklerin istihdamı

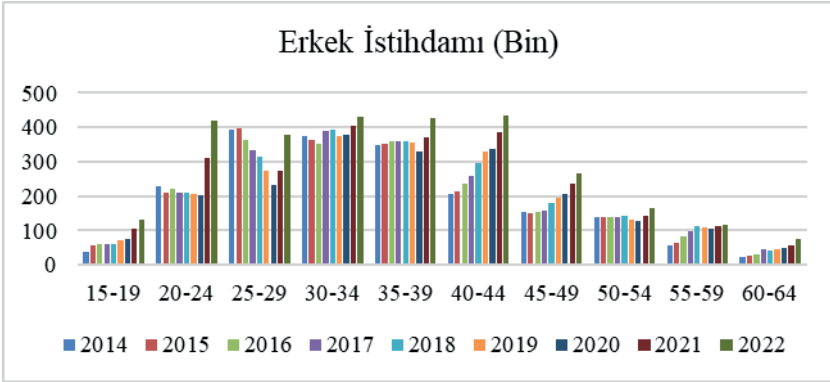
Şekil 3.’e göre ilkokul mezunu olup istihdam edilen erkek sayısında 2018 yılı 450 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 326 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede ilkokulu bitiren erkek sayısında genel olarak bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 45-49 yaş aralığı toplamda 9.418 Bin kişi ile ilk sırayı, 20-24 yaş grubu ise 189 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler ilkokul mezunu orta yaş ve üstü erkek bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.’e göre ortaokul mezunu olup istihdam edilen erkek sayısında 2022 yılı 4.201 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 1.825 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede ortaokulu bitiren erkek istihdamında genel olarak bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 15-19 yaş aralığı toplamda 4.516 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 492 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler ortaokul mezunu genç erkek bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 4: Ortaokul mezunu erkeklerin istihdamı

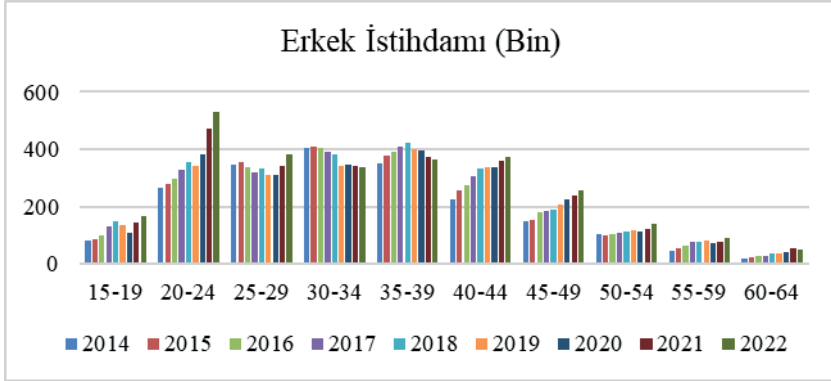
Şekil 5.'e göre genel lise mezunu olup istihdam edilen erkek sayısında 2022 yılı 2.846 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 1.966 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede genel lise mezunu erkek istihdamında genel olarak bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 30-34 yaş aralığı toplamda 3.458 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 395 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler genel lise mezunu orta yaş grubu erkek bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 5: Genel lise mezunu erkeklerin istihdamı

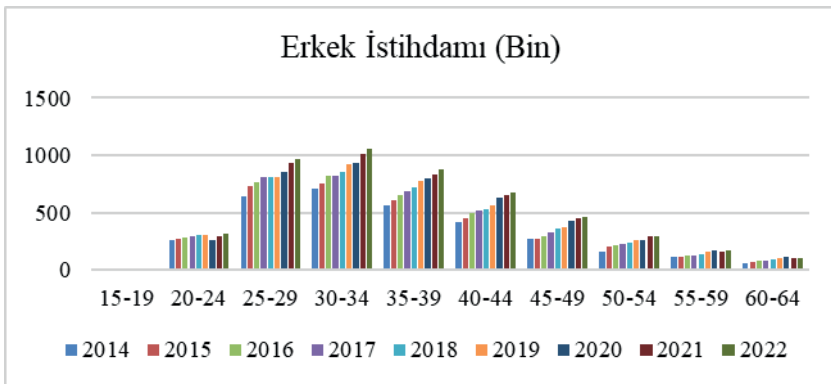
Şekil 6.'ya göre lise dengi mesleki okul mezunu olup istihdam edilen erkek sayısında 2022 yılı 2.692 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 2.000 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede lise dengi mesleki okul mezunu erkek istihdamında genel olarak bir artış

gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 35-39 yaş aralığı toplamda 3.483 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 313 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler lise dengi mesleki okul mezunu orta yaş grubu erkek bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 6: Lise dengi mesleki okul mezunu erkeklerin istihdamı

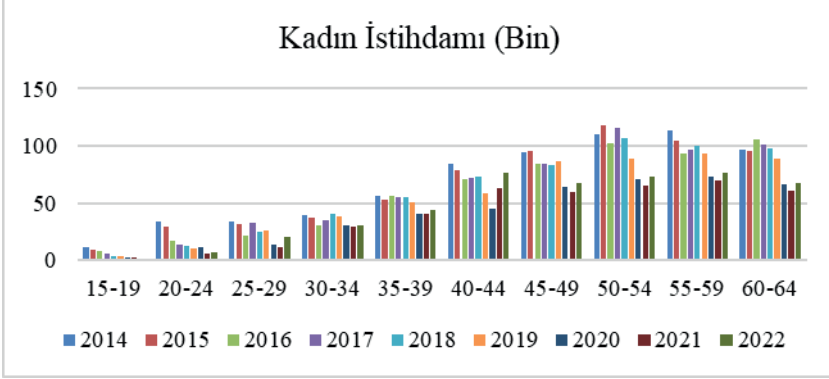
Şekil 7.’ye göre yükseköğretim mezunu olup istihdam edilen erkek sayısında 2022 yılı 4.933 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 3.200 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede yükseköğretim mezunu erkek istihdamında genel olarak bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 30-34 yaş aralığı toplamda 7.876 Bin kişi ile ilk sırayı, 15-19 yaş grubu ise 11 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler yükseköğretim mezunu orta yaş grubu erkek bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 7: Yükseköğretim mezunu erkeklerin istihdamı

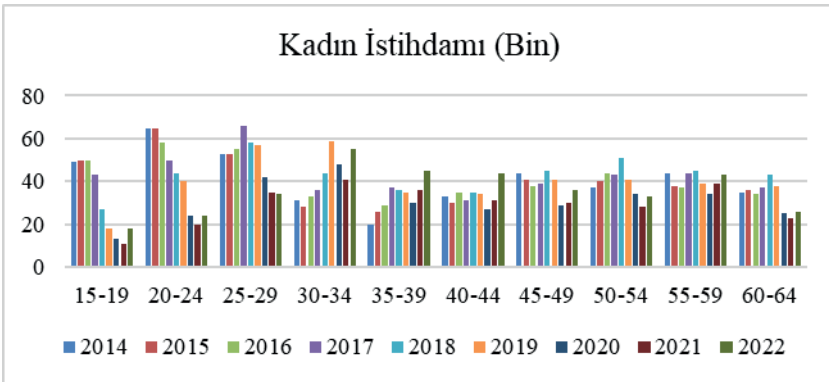
2. Eğitim Durumuna Göre Kadın İstihdamı

Farklı eğitim seviyelerine sahip kadın bireylerin istihdam durumları aşağıdaki şekillerde değerlendirilmiştir. İlk olarak okuma yazma bilmeyen erkeklerin durumu değerlendirilecektir.

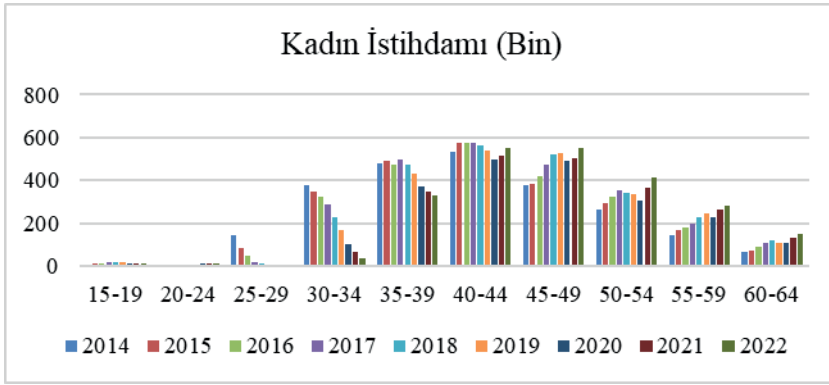
Şekil 8: Okuma yazma bilmeyen kadınların istihdamı

Değerlendirme tabii tutulan yıllar içerisinde okuma yazma bilmeyen kadın sayısında Şekil 8.'deki verilere göre, 2014 yılı 673 Bin kişi ile ilk sırayı, 2021 yılı ise 408 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede okuma yazma bilmeyen istihdam edilen kadın bireylerin sayısında bir azalma görülmektedir. Yaş grupları açısından bir değerlendirme yapılacak olursa; 50-54 yaş aralığı 851 Bin kişi ile ilk sırayı, 15-19 yaş grubu ise 48 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Orta yaş ve üstü istihdam edilen kadın bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Şekil 9: Okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen kadınların istihdamı

Şekil 9.’a göre okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen kadın sayısında 2018 yılı 428 Bin kişi ile ilk sırayı, 2021 yılı ise 394 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen kadın bireylerin sayısında 2018 yılına kadar bir artış, sonraki yıllarda ise bir dalgalanma olduğu gözlenmiştir. Yaş grupları bazında bir değerlendirme yapılacak olursa; 25-29 yaş aralığı 453 Bin kişi ile ilk sırayı, 15-19 yaş grubu ise 279 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler orta yaş altı kadın nüfusunun istihdamdaki yerinin fazla olduğunu göstermektedir.

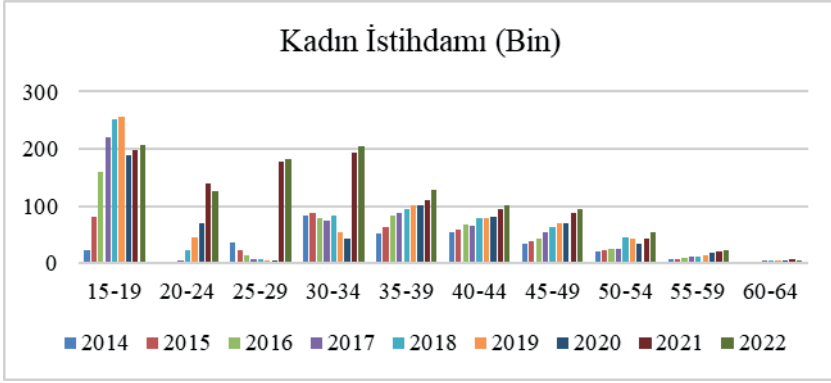

Şekil 10: İlkokul mezunu kadınların istihdamı

Şekil 10.’a göre ilkokul mezunu olup istihdam edilen kadın sayısında 2017 yılı 2.537 Bin kişi ile ilk sırayı, 2020 yılı ise 2.133 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede ilkokulu bitiren kadın sayısında gözle görülür bir dalgalanma olmadığı görülmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 40-44 yaş aralığı toplamda 4.931 Bin kişi ile ilk sırayı, 20-24 yaş grubu ise 71 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler ilkokul mezunu orta yaş grubu kadın bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

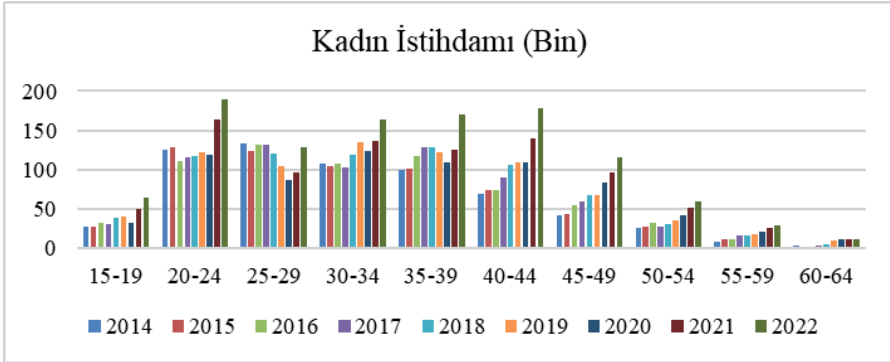
Şekil 11.’e göre ortaokul mezunu olup istihdam edilen kadın sayısında 2022 yılı 1.129 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 312 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede ortaokulu mezunu kadın istihdamında dikkate değer bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapıldığında; 15-19 yaş aralığı toplamda 1.587 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 41 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler ortaokul mezunu orta yaş üstü kadın bireylerin istihdamdaki payının az olduğunu göstermektedir.

Şekil 11: Ortaokul mezunu kadınların istihdamı

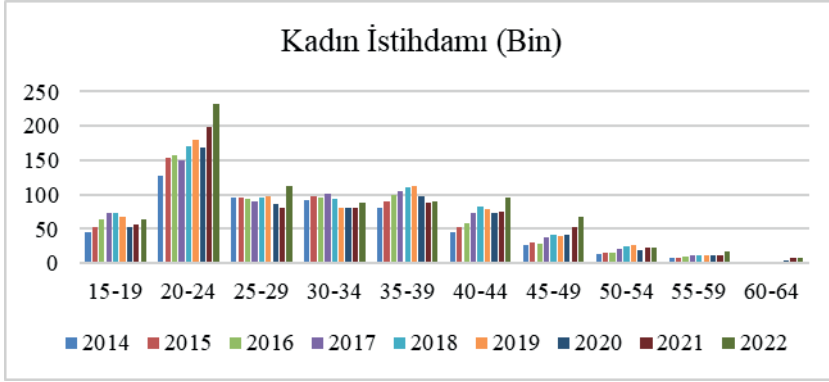
Şekil 12.'ye göre genel lise mezunu olup istihdam edilen kadın sayısında 2022 yılı 1.113 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 642 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede genel lise mezunu kadın istihdamında dikkate değer bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 20-24 yaş aralığı toplamda 1.195 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 59 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler genel lise mezunu orta yaş ve orta yaş altı grubu kadın bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 12: Genel lise mezunu kadınların istihdamı (Bin)

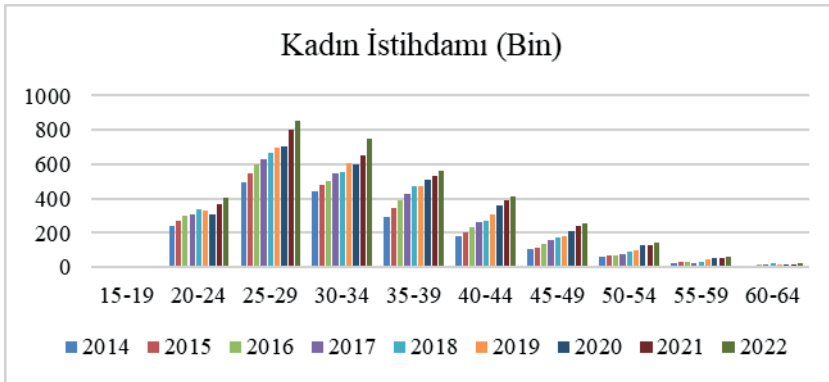
Şekil 13.'e göre lise dengi mesleki okul mezunu olup istihdam edilen kadın sayısında 2022 yılı 796 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 535 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede lise dengi mesleki okul mezunu kadın istihdamında genel olarak bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme

yapılacak olursa; 20-24 yaş aralığı toplamda 1.535 Bin kişi ile ilk sırayı, 60-64 yaş grubu ise 35 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler lise dengi mesleki okul mezunu orta yaş ve orta yaş altı grubu kadın bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 13: Lise dengi mesleki okul mezunu kadınların istihdamı

Şekil 14.’e göre yükseköğretim mezunu olup istihdam edilen kadın sayısında 2022 yılı 3.462 Bin kişi ile ilk sırayı, 2014 yılı ise 1.851 Bin ile en son sırayı almaktadır. 2014 yılından 2022 yılına kadar geçen sürede yükseköğretim mezunu kadın istihdamında genel olarak bir artış gözlenmektedir. Yaş grupları bazında 9 yıllık süre için bir değerlendirme yapılacak olursa; 25-29 yaş aralığı toplamda 5.980 Bin kişi ile ilk sırayı, 15-19 yaş grubu ise 13 Bin kişi ile son sırayı almaktadır. Veriler yükseköğretim mezunu orta yaş ve orta yaş altı grubu kadın bireylerin istihdamdaki payının fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 14: Yükseköğretim mezunu kadınların istihdamı

3. Sonuç ve Değerlendirme

Eğitimin işgücüne nitelikli eleman kazandırması noktasındaki önemi gittikçe artmaktadır. Özellikle bilgi çağında eğitim, istihdam edilen kişilerin bilgi ve becerilerini artırması bakımında kayda değer bir konudur. Türkiye’de de vasıflı işgücüne duyulan talep eğitim politikalarının gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu noktada ilgili kurumlara büyük sorumluluklar düşmektedir. İstihdam sorunu sadece eğitilmiş insan sayısını artırmakla çözüme kavuşturulacak bir problem değildir. İşsizlik problemi ortadan kaldırılırken ülke ekonomisine katma değer sağlayacak nitelikli işgücü yetiştirilmesi yönünde politikalar geliştirilmelidir. Teknoloji ve iletişim alanındaki küreselleşmenin hız kazanması insan kaynaklarının da bu değişime ayak uydurmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda mesleki eğitimi de öne çıkaran yatırımların yapılmasına dikkat edilmelidir.

Türkiye’deki işgücü istatistikleri üzerine 9 yıllık bir periyot dikkate alınarak yapılan bu çalışmada erkek istihdam sayısının kadın istihdam sayısından fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Bu farkın oluşmasında göze çarpan etkenlerden bir tanesi lise düzeyinde mesleki eğitim almış kadınların istihdamının az olmasıdır. Yine aynı şekilde yüksek öğretim mezunu erkeklerin istihdam edilme oranları belirgin bir fark göstermesidir. Bunun yanında eğitim seviyesi düşük olan kadınların erkeklere göre daha çok istihdam edildikleri görülmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadın istihdam sayısının arttığı ama erkeklere oranla azaldığı gözlenmiştir. Kadın istihdamını artırmaya yönelik politikaların geliştirilmesinin ve işgücüne katılımlarının sağlanması için teşvik edici önlemlerin alınmasının işsizliği azaltıcı etkide bulunacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Uysal, D. (2007). Türkiye istihdam, işsizlik ve istihdam politikaları. *Türkiye Ekonomisi Makroekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Editör: Ahmet AY), Çizgi Kitabevi, KONYA.
- Alancıoğlu, E., & Utlı S., (2012). İstihdam ve ekonomik büyüme: Türkiye örneği. *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 189-206.
- Erci H.ve Karagöl, V. (2019). Türkiye’de istihdam ve işsizlik: 2000-2018. *Munzur Üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 7(14), 58-75.
- <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>